

Fysisk afstraffelse var hverdagskost på handelsskibe og i flåden i 1700-tallet og langt op i 1800-tallet. Her er pisken i sving på et britisk krigsskib.

“ Vi fattige mænd kan ikke få retfærdighed. Vi har kun ét at sige til vores kaptajn: lad være med at mishandle os og bruge os som hunde. ”

William Fly, før han blev hængt for pirateri i 1726

Rå og ubehersket vold var piraternes værktøj i jagten på rigdom. Men internt holdt de sig til faste regler, de selv havde vedtaget.

Menige matroser blev pisket til pirateri:

SØRØOVERE VALGTE DEMOKRATIET

Når sømænd for 300 år siden tog springet og blev pirater, var de ikke kun drevet af drømmen om rigdom – de følte sig bogstavelig talt pisket til det. Forholdene i flåden og på handelsskibene var så brutale, at mange flygtede til piratskibene, hvor der herskede langt mere demokratiske vilkår.

Da piraten William Fly i 1726 stod til at blive hængt af de britiske myndigheder, udtalte han: “Vores kaptajn og hans officer var barbariske mod os. Vi fattige mænd kan ikke få retfærdighed. Vi har kun ét at sige til vores kaptajn: lad være med at mishandle os og bruge os som hunde.”

William Flys hårde ord var ikke rettet mod hans kaptajn om bord på det piratskib, han havde sejlet med. Nej, han talte om den kaptajn, han havde haft, mens han endnu var i handelsflåden.

For sandheden er, at livet om bord på et piratskib i 1700-tallet i mange tilfælde var bedre for det menige besætningsmedlem end livet om bord på et handelsskib.

Og derfor valgte mange sømænd at forlade handelsflåden for at blive pirater.

Den amerikanske historieprofessor Peter T. Leeson fra George Mason University i USA påviser i en ny rapport, at piraterne i 1600- og 1700-tallet var langt mere organiserede end tidligere antaget. Det nye billede er Leeson kommet frem til ved at stykke flere historiske elementer sammen. Dels har han gransket materiale fra historikere gennem de sidste 150 år, dels har han studeret de originale retsudskrifter med nedfældede vidneudsagn fra anklagede pirater samt udsagn fra fanger om bord på piratskibene.

Leesons konklusion er klar: piraterne var i deres gyldne periode i 1600- og ►

► 1700-tallet ikke blot godt organiserede, de var også mere demokratisk anlagte, end vi hidtil har anerkendt dem for.

I fiktionens verden fremstilles piratkaptajner ofte som enevældige herskere ombord på skibene. De bestemmer, hvad der skal ske og hvornår. De kan afstraffe mandskabet efter forgodtbefindende, og hvis de er utilfredse med et besætningsmedlem, kan de lade ham gå planken ud. Men blandt virkelighedens pirater var situationen en helt anden. Ifølge Peter T. Leeson findes der ikke et eneste bevis på, at nogen nogensinde har måttet gå planken ud, og kaptajnen havde ikke enevældig magt om bord. Langt fra.

“I næsten enhver henseende tager fiktionen fejl angående livet som pirat i 1700-tallet. Et af de få elementer, som fiktionens verden har ret i, er at piraterne havde et æreskodeks og strikse regler. Men desværre fremstilles det ikke, som det virkelig var,” siger Peter T. Leeson.

Pirater var demokratiets pionerer

Hierarkiet om bord på piratskibene var opbygget efter retningslinjer, der bringer tanker hen på moderne demokratier. Og dette på en tid, hvor demokratiet endnu ikke havde fundet vej til selv de mest fremmelige samfund i verden.

Det var i høj grad de økonomiske interesser om bord, der formede organisationen. Modsat handelsskibene, som havde landbaserede købmænd som ejere, havde piratskibene ingen ejere på land, som skulle tilfredsstilles økonomisk. Årsagen er den simple, at piraterne ikke fik deres skibe på lovlig vis, de stjal dem.

Derfor havde piratskibene kun besætningen som ejere. Et piratskib kan sammenlignes med et flydende aktieselskab, hvor alle aktionærene er med om bord. Men selv om besætningen ejede skibet, betød det ikke, at der ikke var brug for en kaptajn. Det var der i allerhøjeste grad.

Mange vigtige valg, som fx hvordan man skulle angribe et skib, hvordan man skulle forfølge en modstander, eller hvordan man skulle reagere, hvis man selv blev angrebet, krævede hurtige beslutninger. I disse situationer var der ikke tid til debat og diskussion, men behov for kompetent og effektiv handlekraft.

Behovet for en kaptajn udgjorde dog et dilemma for piraterne. På den ene side var en dygtig og autoritær kaptajn i krigssituationer nødvendig for den fremtidige

succes. På den anden side; hvad forhindrede kaptajnen i at behandle sit mandskab efter forgodtbefindende?

Løsningen på dilemmaet fandt piraterne frem til i slutningen af 1600-tallet, hvor de indførte den todelte magt om bord. Kaptajnen havde stadig fuld autoritet i krigssituationer, men mellem kampene havde han til gengæld ingen magt. I stedet delte man ledelsen op, så den næste officer i rækken, kvartermesteren, nu havde den reelle magt i dagligdagen. Alle beføjelser i anliggender som uddeling af

proviant, arbejdsfordeling, deling af rovet og ikke mindst disciplinering af mandskabet lå nu hos kvartermesteren.

Ydermere blev kaptajnen valgt på helt demokratisk vis gennem flertalsprincippet. Og hvis besætningen var utilfreds med deres valgte kaptajn, det røvede bytte eller mangel på samme, kunne han afsættes igen ved afstemning. Dette kan sammenlignes med moderne styreformere, for eksempel den amerikanske: Kaptajnen er præsidenten, som skal vælges, mens besætningen er kongressen, som

Magten på piratskibet var delt i to

Kaptajnen tager kommandoen og gør besætningen klar til angreb ...

... men efter slaget er det kvartermesteren, der fordeler byttet. Som i et moderne demokrati var magten hos piraterne ikke enevældig, men delt.

vedtager de love, kaptajnen og kvartermesteren udøver deres magt inden for.

“Piraterne var pionerer inden for den form for konstitutionelt demokrati, som især Amerika adopterede i slutningen af 1700-tallet. Man kan sige, at piraterne gav de tidlige beviser for, hvor succesfuld denne sociale organisation kan være,” mener Peter T. Leeson.

Kaptajnen skulle være populær

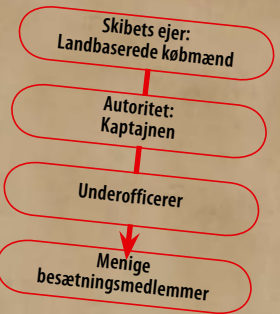
Da mandskabet om bord både var ejere af og besætning på skibet, var der ikke fare for, at de valgte en kaptajn, der tjente den ene part frem for den anden. Tværtimod betød den demokratiske proces, at piraterne fik præcis den type kaptajn, de ønskede. Og netop fordi piraterne frit kunne afsætte ham, måtte kaptajnen passe på ikke at misbruge sin magt. Tidligere havde det især været på grund af brutalitet eller uretfærdig byttdeling, at kaptajner blev upopulære. Denne risiko var nu blevet mindre.

Det hændte dog alligevel, at besætningen mistede tilliden til kaptajnen. Historien rummer flere eksempler på, at kaptajner er blevet afsat ved afstemning. Piratkaptajnen Charles Vanes besætning afsatte ham for kujonagtig opførsel, ligesom kaptajn Christopher Moody blev afsat, da besætningen var meget utilfreds med hans ledelse. Som et besætningsmedlem senere skrev: “Han blev, med 12 andre, som støttede ham, tvunget ud i en åben båd. De blev aldrig hørt fra igen.”

Også i krigssituationer måtte kaptajnen passe på ikke at gøre sig upopulær.

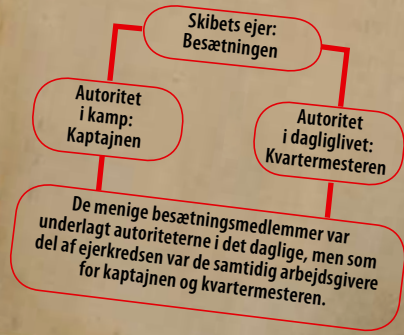
HANDELSFLÅDEN VAR ET TYRANNI

På handelsskibene havde kaptajnen den enevældige magt. Han tjente udelukkende ejernes (købmændenes) interesser, og derfor kunne han behandle besætningen, som det passede ham. Det resulterede i mange tilfælde i grove mishandlinger af sømænd, som derfor valgte at blive pirater.

PIRATSKIBET VAR ET AKTIESELSKAB

På piratskibet var ejerne om bord. Det var nemlig piraterne selv. De valgte kaptajnen og kvartermesteren ved afstemninger og kunne også afsætte dem igen. Det virkede som en forsikring mod magtmissbrug. I kamp havde kaptajnen ledelsen, men ellers styrede kvartermesteren livet om bord.

Kvartermesteren havde nemlig, ved siden af sine andre opgaver, et særligt ansvar for at holde øje med kaptajnens ordrer. Så selv om kaptajnen havde enevældig magt i selve krigssituationen, kunne han blive draget til ansvar bagefter. Principet med den todelte magt minder meget om moderne demokratier, hvor en regering også kan tilsidesætte landets lovgivning i krigssituationer og indføre enevældig bestemmelse, men hvor et parlament har den reelle magt i fredstider.

Den institutionelle deling af magten om bord på piratskibene var langt forud

for sin tid. Frankrig fik ikke todelte magt før i 1789 efter den franske revolution, samme tidspunkt som USA. Piraterne havde med andre ord indført demokratisk styre cirka et århundrede tidligere.

Kvartermesteren var kronprins

Når en kaptajn blev afsat, og en ny skulle indsættes, faldt valget i mange tilfælde på kvartermesteren. Som kvartermester handlede han ofte i besætningens interesse, og derfor var han en populær mand. Det havde selvfølgelig en indbygget selvforstærkende effekt. Jo mere populær, han gjorde sig, desto større chance ville han få for at blive den nye kaptajn, hvis den gamle blev afsat.

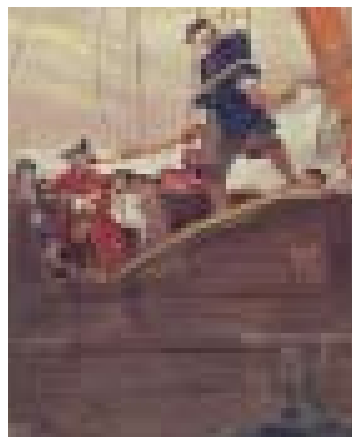
Faktisk indebar dette et nyt problem om bord. Hvis kvartermesteren vidste, at han stod til at blive valgt til ny kaptajn, hvad forhindrede ham så i at misbruge sin stilling til at underminere den nuværende kaptajn? Ikke meget. Ligesom kaptajnen var posten som kvartermester et embede, man skulle vælges til, men da han havde den reelle magt om bord, kunne han, hvis han var dygtig, manipulere med både besætning og kaptajn. Og det er givetvis også sket i et vist omfang.

Generelt opstod der dog kun få konflikter om bord. Alle besætningsmed-

Peter T. Leeson har gransket et væld af dokumenter fra gamle retssager mod pirater. Han konkluderer, at der vitterlig herskede en høj grad af demokrati på piratskibene.

Pirathistorien er fuld af myter

To billeder med tre myter. De to pirater, som slås om at blive kaptajn, har ikke meget med virkeligheden at gøre. Den nedgravede skattekiste heller ikke. Også straffen med at lade en mand gå planken ud er ren fantasi.

også indført et særligt bonussystem for at forhindre konflikter. Da det var besætningen, som ejede skibet, og der var forholdsvis ligelig fordeling af byttet, kunne det få nogle af besætningsmedlemmerne til at slappe af, mens andre knoklede. For enten at forhindre dette eller for at anspore til at yde en ekstra indsats, indførte piraterne et belønningssystem. Hvis en pirat for eksempel viste særligt mod i kamp eller var den første til at spotte et skib i horisonten, vankede der en bonus. Det kunne være, at den, som først så et fjendtligt skib, fik retten til det bedste par pistoler fra byttet.

Regler forhindrede magtmisbrug

Aftalerne om, hvordan byttet skulle fordeles, var omhyggeligt skrevet ned, typisk som en del af det regelsæt, kaptajn og mandskab vedtog før hvert enkelt togt. Regelsættet tog også højde for, hvad der skulle ske i tilfælde af forskellige konflikter eller uacceptabel opførsel.

Hvis et medlem af besætningen blev kendt skyldig i en mere alvorlig forseelse, som for eksempel at have udvist kujonagtig adfærd i kamp, var straffene hårde. En typisk fysisk straf kunne være at få skåret næse eller ører af, mens andre skibe brugte den såkaldte "Moses Lov". Det var "40 piskeslag minus 1" på den bare ryg med den nihalede kat.

En særlig hård straf var at sætte overtræderen af på en

► lemmer var jo taget på togt med én og samme ting for øje: at tjene en formue. Mandskabet kunne derfor bære over med mange ting fra kvartermesterens og kaptajnens side, hvis blot der blev hevet nok bytte om bord til, at alle kunne tjene en god skilling, når de nåede i land.

Overskudsdeling og bonusløn

Piraterne fulgte et meget simpelt regelsæt, når de var på togt: Intet bytte, ingen udbetaling. Og det var langt fra alle

pirater, der blev rige af deres gerninger. Men for nogle få heldige ventede den helt store gevinst. I 1695 tog Henry Everys besætning et bytte til en værdi af 600.000 pund. Det gav hver mand om bord et afkast på mere end 1000 pund, cirka 40 års indkomst for en almindelig matros. Og i 1721 indgik kaptajn John Taylor og kaptajn Oliver La Bouche et samarbejde, der gav ufattelige 4000 pund pr. mand.

Ud over den grundlæggende "overskudsdeling" på piratskibene blev der

STRENGE, MEN RETFÆRDIGE REGLER

Reglerne om bord på piratskibene krævede enstemmig vedtagelse. Derfor udformede besætningen et regelsæt inden hvert eneste togt og skrev det ned i forbindelse med valget af kaptajn og kvartermester. Piraterne svor på reglerne, nogle gange med hånden på en bibel. Det regelsæt på ni punkter, som her er gengivet i fri oversættelse, blev brugt af kaptajn John Philips og hans besætning på skibet Revenge i 1724.

1. Alle mand skal adlyde deres overordnede. Kaptajnen skal have én plus en halv andel af alt bytte. Kvartermesteren, tømreren, bådsmanden og kanonéren skal have én plus en kvart andel.

2. Hvis nogen flygter eller har hemmeligheder for fællesskabet, vil han blive efterladt på en øde ø med en flaske krudt, en kugle, en pistol og en flaske vand.

3. Hvis nogen stjæler noget fra fællesskabet til en værdi af en spansk dollar eller mere, vil han blive efterladt på en øde ø eller skudt.

4. Hvis vi på et tidspunkt møder en anden, som er blevet efterladt på en øde ø, skal han underskrive disse regler og lide den straf, som kaptajnen og fællesskabet finder passende.

5. Den, som slår en anden, mens disse regler er i kraft, skal som straf modtage Moses' Lov (39 piskeslag) på sin bare ryg.

6. Den, som under dækket affyrer sit våben, ryger tobak uden låg på sin pibe eller bærer et tændt lys uden lanterne, skal lide samme straf som i forrige regel.

7. Den, som ikke holder sine våben rene og klar til kamp, eller ikke passer sit arbejde, vil miste sin andel og derudover lide den straf, som kaptajnen og fællesskabet finder passende.

8. Hvis en mand mister et led i kamp, skal han have 400 spanske dollars. Hvis han mister et helt lem, skal han have 800.

9. Hvis du på et givent tidspunkt mødes med en ordentlig kvinde, så skal den, der forsøger at komme i lag med hende mod hendes vilje, straffes med døden.

øde ø. Ofte var der snarere tale om en gold sandbanke uden chance for at overleve ret længe. Med sig fik han en flaske vand, en pistol, lidt krudt og en kugle. Her kunne han så sidde og håbe på miraklet: at blive reddet af et andet skib, der tilfældigvis kom forbi. Eller han kunne vælge at skyde sig og undgå den pinefulde død af sult og tørst. For den religiøse pirat indebar den sidste løsning til gengæld evig fortabelse i det hinsides.

Da de nedskrevne regler var korte og simple, kunne de ikke dække enhver situation. Derfor havde mandskabet også mulighed for at nedsætte en jury, der kunne afgøre alvorlige konflikter.

De ordnede forhold omkring skyld og straf var i øvrigt med til at forhindre, at kvartermesteren misbrugte sin autoritet over for personer, han ikke kunne lide.

Ifølge historiske kilder lader det til, at piraterne fulgte reglerne meget nøje. Som en historiker beskriver det, var forholdene på piratskibene mere organiserede, fredelige og ordentlige, end de var i mange af datidens kolonier og på handelsskibene og flådeartøjerne.

Besætningen var en broget skare

Ifølge Peter T. Leeson var det en broget flok, der valgte at blive pirater i 1700-tallet. En undersøgelse af retsudskrifter viser, at ud af 700 aktive pirater i det Caribiske Hav i årene 1715-1725 var 35 procent englændere, 25 procent amerikanere, 20 procent vest-indere, 10 procent

skotter og 8 procent walisere, mens de resterende 2 procent kom fra lande som Holland, Spanien, Portugal, Grækenland, Frankrig og de skandinaviske lande.

Pirater kom fra handelsflåden

Hvor mange pirater, der rent faktisk hærgede på dette tidspunkt er svært at fastslå præcist. Men det må formodes at være et betragteligt antal. Historikere og samtidige rapporter anslår, at der på et hvilket som helst tidspunkt i årene 1716-1722 var mellem 1000 og 2000. Dette skal ses i sammenligning med mandskabet på de royale flåder. Englands flåde var i samme periode aldrig større end 13.000 mand.

Selv om en del pirater tidligere havde gjort tjeneste i den britiske flåde, kom langt de fleste fra handelsflåden. Hierarkiet om bord på et handelsskib var opbygget væsentligt anderledes end på et piratskib. Ejerne af skibet var oftest en

gruppe af købmænd, som opererede fra land. Derfor havde de brug for en stærk og ikke mindst meget autoritær kaptajn, der kunne tjene deres interesser samt styre besætningen. Den enevældige kaptajn bestemte, hvem der skulle lave hvad, og det var udelukkende hans afgørelse, hvem der skulle straffes og hvordan.

Kaptajnen kunne altså gøre livet surt for alle om bord. Og mange kaptajner valgte dette. Ifølge flere retsudskrifter fra sager mod pirater viser det sig, at mishandlingen af besætninger på handelskibe var ansvarlig for, at mange sømænd valgte at blive pirater i stedet.

Som piraten John Archer udtalte, kort før han blev hængt for pirateri: "Jeg ville ønske, at kaptajnerne i handelsflåden ikke misbrugte deres mænd med så stor brutalitet. Det leder os ud i fristelse."

Find mere om emnet på www.illvid.dk

Den hårdeste straf hos piraterne var at blive efterladt på en øde ø med en pistol, lidt krudt og en enkelt kugle, man kunne bruge på sig selv.

Eventyret endte galt for de fleste

Uanset om det var drømmen om hurtig rigdom eller mere menneskelige arbejdsvilkår, der lokkede søfolk til at blive pirater, var der langt mellem succeshistorierne. Sandheden er, at kun få klarede at være i den hårde branche ret længe.

Sidst i 1600-tallet nød piraterne en vis sympati og beskyttelse i kolonierne i Den Nye Verden, fordi deres aktiviteter var med til at løfte økonomien, men allerede få

årtier senere var sørøverne jaget vildt overalt. Hvert eneste togt var med livet som indsats, og mange pirater blev dræbt i kamp. Andre blev fanget, dømt og hængt, og atter andre blev ofre for piratskibenes egne hårde regler. Piraternes mest brugte henrettelsesmetode var slet og ret at blive smidt overbord. Den hurtige druknedød var dog nok at foretrække frem for at blive overladt til sig selv på en gold sandbanke.